

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

ΕΝΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ
ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΜΙΣΟΥΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΜΕΣΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ιδιότητα του πολίτη εκφοβισμός εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα
εχθρικότητα ανεκτικότητα υπευθυνότητα αντιαθιγγανισμός αλληλεγγύη
ξενοφοβία δικαιοσύνη έγκλημα σεβασμός σεξισμός διαφορετικότητα ρατσισμός
ειρήνη εθνικισμός προκατάληψη συμμετοχή αντισημιτισμός ισότητα ομοφοβία
ασφάλεια αξιοπρέπεια ισλαμοφοβία ελευθερία διάκριση δημοκρατία μίσος

NO HATE
SPEECH
MOVEMENT

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

5.8 ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

Διαδικτυακός γραμματισμός (Internet literacy) [είναι] η ικανότητα πρόσβασης, κατανόησης, άσκησης κριτικής σκέψης και δημιουργίας περιεχομένου πληροφοριών και επικοινωνίας στο διαδίκτυο.

Sonia Livingstone, "Internet Literacy: Young People's Negotiation of New Online Opportunities."
(Διαδικτυακός γραμματισμός: Η προσέγγιση των νέων ανθρώπων στις νέες διαδικτυακές ευκαιρίες) ¹

Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

Το διαδίκτυο ενδεχομένως αποτελεί σήμερα την κύρια πηγή πληροφόρησης για πολλούς νέους ανθρώπους στην Ευρώπη. Μερικές φορές χρησιμοποιείται απευθείας ως εργαλείο αναζήτησης και άλλες φορές οι πληροφορίες ανακλύπτον σε κάποια στιγμή «κοινωνικοποίησης» ή στη διάρκεια άλλων δραστηριοτήτων. Και στις δύο περιπτώσεις, είναι σημαντικό οι χρήστες να μπορούν να καταλαβαίνουν, να αναλύουν, να αξιολογούν και να επαληθεύουν τόσο το προφανές περιεχόμενο όσο και κάθε τυχόν κρυφό μήνυμα. Αυτό είναι ακόμα πιο σημαντικό, όταν συναντάμε εκφράσεις μίσους.

Το σύνολο των δεξιοτήτων και των γνώσεων που χρειάζονται οι νέοι άνθρωποι, προκειμένου να μπορούν να εντοπίσουν και να επεξεργαστούν την πληροφορία, αποτελεί μια πτυχή του γραμματισμού στα ΜΜΕ ή, στο πλαίσιο συγκεκριμένα του ηλεκτρονικού κόσμου, του διαδικτυακού γραμματισμού.

Εντούτοις, ο διαδικτυακός γραμματισμός εκτείνεται πέρα από το πεδίο συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών, με αποτέλεσμα να υπάρχει πληθώρα άλλων δεξιοτήτων και εργαλείων που είναι ιδιαίτερα σημαντικά όταν προετοιμάζουμε τους νέους ανθρώπους να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο. Κάποια από αυτά αφορούν τις πιο τεχνικές πτυχές του διαδικτύου, ενώ κάποια άλλα εστιάζουν στη δημοσίευση και το μοίρασμα περιεχομένου.

ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ ΚΑΝΟΝΤΑΣ

Συνήθως, ο κάθε χρήστης του διαδικτύου μαθαίνει τις μεθόδους και τους κανόνες που χρειάζονται για να χειριστεί το διαδίκτυο για τους σκοπούς της δικής του δραστηριότητας: αποκτούν το επίπεδο διαδικτυακού γραμματισμού που τους επιτρέπει να περιηγούνται και να καλύπτουν τις περισσότερες ανάγκες τους. Από την άλλη, εάν πρόκειται οι νέοι/νέες να μην αναπαράγουν απλά κάποια μελανά σημεία και κάποιες κακές συνήθειες που οδηγούν σε ρητορική μίσους στο διαδίκτυο και, πιο συγκεκριμένα, εάν είναι να μάθουν να αντιδρούν σε ορισμένα περιστατικά, είναι σημαντικό να κατέχουν υψηλότερο επίπεδο διαδικτυακού γραμματισμού. Οι κατάλογοι στην παρούσα ενότητα παρουσιάζουν κάποιες από τις σημαντικότερες δεξιότητες και πεδία γνώσεων που απαιτούνται για τον σκοπό αυτό.

¹ *Digital Youth, Innovation, and the Unexpected*
(Ψηφιακή Νεολαία, Καινοτομία και το Αναπάντεχο)(2008), MIT Press

ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, σε σχέση με τη ρητορική μίσους, οι νέοι άνθρωποι μπορεί να χρειαστεί να αναλάβουν πολλούς διαφορετικούς ρόλους σε διαφορετικές χρονικές στιγμές. Κάθε ρόλος προϋποθέτει διαφορετικές δεξιότητες - και κάθε εκπαιδευτικό έργο οφείλει να το λαμβάνει αυτό υπόψη.

ΠΑΡΙΣΤΑΜΕΝΟΙ / ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΕΣ

Κάθε φορά που συναντάμε περιεχόμενο επιβλαβές για άλλους, γινόμαστε, ως έναν βαθμό, μέρος του διαλόγου. Μπορούμε να το αγνοήσουμε, να το διαδώσουμε περαιτέρω προωθώντας το μέσω «share» - ή μπορούμε να αποφασίσουμε να ανταχθούμε σε αυτό. Πολλές από τις δραστηριότητες στο παρόν εγχειρίδιο έχουν σχεδιαστεί με στόχο να μετακινήσουν τους νέους ανθρώπους από την παθητική στάση «βλέπω, αλλά δεν κάνω τίποτα» σε μια στάση ενασχόλησης με το πρόβλημα, με τον καταλληλότερο κατά περίπτωση τρόπο. Αυτό απαιτεί ικανότητες κρίσης και κριτικής ανάλυσης, ενώ απαιτεί επίσης να γνωρίζουμε τους πιθανούς τρόπους δράσης.

ΘΥΜΑΤΑ

Οι άνθρωποι εκείνοι, που είτε στοχοποιούνται άμεσα από τη ρητορική μίσους στο διαδίκτυο είτε υπάγονται σε συνήθη ομάδα-στόχο καταχρηστικής συμπεριφοράς, ρατσιστικής έκφρασης ή κυβερνοεκφοβισμού, πρέπει να ενημερώνονται για στρατηγικές αυτοπροστασίας και αντιμετώπισης εκφράσεων μίσους. Επίσης χρειάζονται τις δεξιότητες και τις γνώσεις που θα τους βοηθήσουν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα, για παράδειγμα καθιστώντας το υπαίτιο πρόσωπο υπόλογο, καταγγέλλοντας την καταχρηστική συμπεριφορά, ενθαρρύνοντας και άλλους να λάβουν θέση, κλπ.

ΜΙΣΟΥΝΤΕΣ ΚΑΙ ΔΥΝΗΤΙΚΟΙ ΜΙΣΟΥΝΤΕΣ

Στην ομάδα αυτή περιλαμβάνονται όσοι διαδίδουν τη ρητορική μίσους στο διαδίκτυο ή μπαίνουν στον πειρασμό να το κάνουν, είτε δημιουργώντας δικό τους περιεχόμενο, είτε αναμεταδίδοντας άλλων (π.χ. μέσω «share»). Θα πρέπει να θυμόμαστε ότι, όπως ακριβώς κάποιες μορφές ρητορικής μίσους είναι «χειρότερες» από άλλες, έτσι και κάποιοι «μισούντες» μπορούν να προκαλέσουν μεγαλύτερη ζημιά από άλλους. Στο πρόβλημα συντελούν όσοι μοιράζονται ελαφρά ρατσιστικό περιεχόμενο, ακόμα και εάν η πράξη τους δεν είναι παράνομη και δεν υποκινεί άμεσα άλλους σε βία. Δεν παύει να είναι το πρώτο βήμα σε μια αλληλουχία επιβλαβών εκφράσεων.

Πολλοί άνθρωποι συμβάλλουν στην εξάπλωση της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο, απλά επειδή μοιράζονται περιεχόμενο που δεν αναγνωρίζουν ότι είναι επιζήμιο, καταχρηστικό ή ψευδές. Ο μόνος τρόπος να το αποφύγουμε αυτό είναι μέσα από την ικανότητα να αντιλαμβανόμαστε την προκατάληψη ή μεροληψία και την υπευθυνότητα ως προς τη δημιουργία ή διάδοσή τους σε άλλους.

ΑΚΤΙΒΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΕΣ

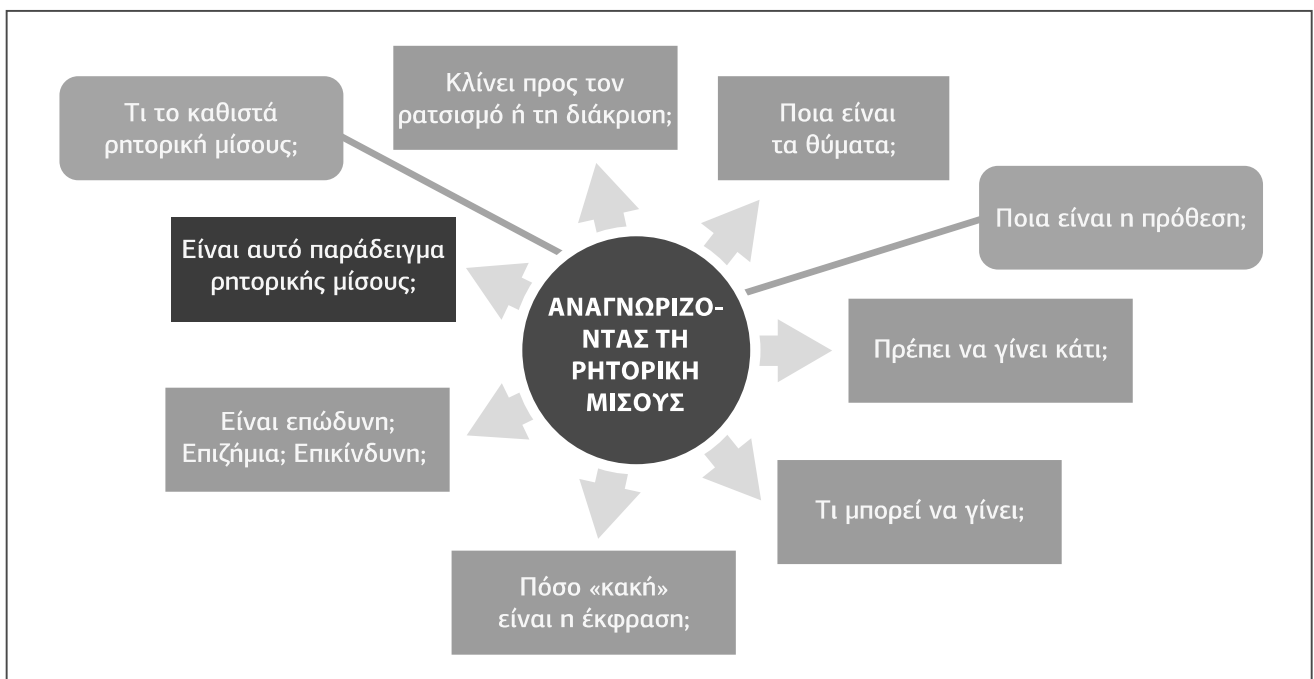
Η Εκστρατεία κατά της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο θεωρεί όλους τους νέους ανθρώπους και όλους τους χρήστες του διαδικτύου πιθανούς συναγωνιστές της! Εν μέρει, ο στόχος είναι να πεισθούν οι παριστάμενοι σε επεισόδια ρητορικής μίσους να αντιδράσουν και να ενταχθούν σε ένα κίνημα ανθρώπων από όλον τον κόσμο υπέρ της αντίστασης στη ρητορική μίσους. Η διεξαγωγή εκστρατείας στο διαδίκτυο απαιτεί συγκεκριμένες δεξιότητες, μεταξύ άλλων για τη δημοσιοποίηση, προώθηση, ανάπτυξη υποστήριξης και δημιουργία μηνυμάτων και αφηγήσεων.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΜΙΣΟΥΣ

Ο παρακάτω κατάλογος αναφέρει κάποιες από τις σημαντικότερες πτυχές του διαδικτυακού γραμματισμού για τις δραστηριότητες στο παρόν εγχειρίδιο, αλλά και για την Εκστρατεία εν γένει. Η καλύτερη κατανόηση των πτυχών αυτών θα βοηθήσει τους νέους να συμμετάσχουν πιο αποτελεσματικά στην Εκστρατεία. Επιπλέον, θα τους βοηθήσει να αναπροσαρμόσουν και τη δική τους συμπεριφορά στο διαδίκτυο.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΜΙΣΟΥΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Το πρώτο βήμα στη μάχη ενάντια στη διαδικτυακή ρητορική μίσους είναι η ικανότητα να την αναγνωρίζουμε όταν τη συναντάμε. Αυτό προϋποθέτει να γνωρίζουμε τι συνιστά ρητορική μίσους και πώς να εκτιμούμε τον πιθανό της αντίκτυπο. Παράλληλα, μπορεί να προϋποθέτει βαθύτερη κατανόηση των «κρυφών» μηνυμάτων, καθώς και την ικανότητα να εντοπίζουμε τη μεροληψία και την προκατάληψη, όταν αυτά απλά υπαινίσσονται.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Ο όγκος των πληροφοριών που υπάρχουν στο διαδίκτυο είναι τεράστιος και οι νέοι/νέες χρειάζονται δεξιότητες που να τους επιτρέπουν να μην αποδέχονται με την πρώτη όλα όσα συναντούν. Αυτό ισχύει κυρίως για πληροφορίες που είναι ψευδείς ή προέρχονται από ελλιπείς πηγές και που καλλιεργούν την προκατάληψη σε βάρος συγκεκριμένων ομάδων. Οι χρήστες πρέπει να μπορούν να εντοπίζουν πιθανά λάθη στην επιχειρηματολογία και να κατανοούν πόσο σημαντικό είναι να ελέγχουμε τα στοιχεία και να ακούμε και την άλλη πλευρά, τουλάχιστον σε περιπτώσεις που μπορεί κάποιος να πληγωθεί.

Χρήσιμες συμβουλές: ελέγχουμε την επιχειρηματολογία

- Αναφέρονται οι πηγές για τους ισχυρισμούς που εμπεριέχονται ή βασίστηκαν τα επιχειρήματα στην «κοινή λογική»;
- Κατονομάζονται οι πηγές; Είναι αναγνωρισμένες ως έγκυρες πηγές για το συγκεκριμένο θέμα;
- Τα επιχειρήματα είναι ακράδαντα ή μήπως υπάρχουν και άλλες πιθανές εξηγήσεις;
- Τα επιχειρήματα βασίζονται σε γεγονότα ή σε συναισθήματα, παραδοσιακές πεποιθήσεις ή σε κάποια μοναδική πιθανή εξήγηση;
- Υπάρχει περίπτωση να εξακριβωθούν τα γεγονότα ή τα επιχειρήματα που παρουσιάζονται;
- Γίνονται γενικεύσεις για άτομα ή ομάδες ατόμων;
- Μήπως κάποια γενίκευση είναι ρατσιστική ή ενέχει διάκριση;
- Είναι δυνατό να υπάρχουν και άλλες οπτικές γωνίες. Θα μπορούσαν να ακυρώνουν το επιχειρήμα;
- Οι ισχυρισμοί χρησιμοποιούν επιχειρήματα *ad hominem*, δηλαδή επιχειρήματα που επιτίθενται στην αντίθετη πλευρά με βάση το ποιοι είναι αντί για το τι λένε;
- Το ύφος της παρουσίασης, για παράδειγμα η χρήση εντυπωσιακών εικόνων ή πολυμέσων, αυξάνει την πειστικότητα του επιχειρήματος;

ΑΝΕΥΡΕΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Σημαντικό μέρος της εξακρίβωσης των δεδομένων και της κατανόησης της άλλης πλευρά έγκειται στο να διερευνούμε άλλες πηγές και να γνωρίζουμε πώς να κάνουμε μια σωστή αναζήτηση. Οι περισσότεροι άνθρωποι ξέρουν πώς να χρησιμοποιούν μια μηχανή αναζήτησης αλλά λιγότεροι κατανοούν τον τρόπο λειτουργίας των μηχανών αναζήτησης και το πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν επιπρόσθετα εργαλεία για να γίνει μια αναζήτηση πιο ακριβής και να επιφέρει διαφορετικά αποτελέσματα.

Συμβουλές αναζήτησης

- Προσπαθήστε να χρησιμοποιείτε διαφορετικές μηχανές αναζήτησης, αντί να βασίζεστε μόνο σε μία.
- Προσπαθήστε να απενεργοποιείτε τα cookies και να καθαρίζετε το ιστορικό πριν ξεκινήσετε μια αναζήτηση! Συνήθως τα αποτελέσματα θα είναι διαφορετικά, αφού πολλές μηχανές αναζήτησης δείχνουν αυτό που πιστεύουν ότι θέλει να δει ο χρήστης (σύμφωνα με αυτά που ξέρουν για τον χρήστη αυτόν).
- Πραγματοποιήστε πάνω από μία αναζήτηση, χρησιμοποιώντας διαφορετικές λέξεις-κλειδιά, ακόμα και όταν διερευνάτε ένα μόνο θέμα.
- Προσπαθήστε να κάνετε τις αναζητήσεις σας ακόμα πιο εξειδικευμένες, περιορίζοντας, για παράδειγμα, μια αναζήτηση σε έναν μόνο διαδικτυακό τόπο, ώστε να εξασφαλίζετε ότι περιεχόμενο που περιλαμβάνει συγκεκριμένους όρους δε θα εμφανιστεί στα αποτελέσματα, ή χρησιμοποιώντας τον τελεστή «and», ώστε να εξασφαλίζετε ότι περιλαμβάνονται όλοι οι όροι. Κάθε μηχανή αναζήτησης παρέχει οδηγίες σχετικά.
- Εξετάζετε την εγκυρότητα των ιστοτόπων πριν χρησιμοποιήσετε ένα αποτέλεσμα αναζήτησης για να εντοπίσετε αντίστοιχο περιεχόμενο.
- Προσοχή στους διαδικτυακούς τόπους με απόκρυψη τύπου «cloaking». Πρόκειται για ιστότοπους που καταγράφονται από μια μηχανή αναζήτησης ως κάτι συγκεκριμένο, ενώ στην πραγματικότητα το περιεχόμενο που έχουν δεν έχει καμία σχέση. Στόχος τους είναι συχνά να παραπλανούν τον χρήστη και να παρέχουν κάτι που ονομάζουν «γνώση», ενώ στην ουσία είναι πληροφορίες βασισμένες σε ιδεολογική μεροληψία.

ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

Οι άνθρωποι μπορούν να αναρτήσουν στο διαδίκτυο οτιδήποτε θέλουν! Δεδομένου του όγκου του περιεχομένου και του γεγονότος ότι μεγάλο μέρος του διαδικτύου δεν υπόκειται σε ρυθμίσεις, είναι σχετικά εύκολο να παρουσιαστεί μια άποψη σαν «γεγονός» και να προωθηθούν λανθασμένοι ισχυρισμοί χωρίς να υπάρξει αντίλογος. Μεγάλο ποσοστό της ρητορικής μίσους μπορεί να φαίνεται σε έναν ανυποψίαστο παρατηρητή ως καλά αιτιολογημένο και σωστά παρουσιασμένο. Πέρα από τη χρήση δεξιοτήτων κριτικής σκέψης για τον έλεγχο των δεδομένων και των επιχειρημάτων, η επίγνωση της ανάγκης ελέγχου του είδους του ιστότοπου και του κύρους του συγγραφέα μπορεί επίσης να βοηθήσει τους νέους ανθρώπους να αναγνωρίσουν τη ρητορική μίσους.

Χιλιάδες δικτυακοί τόποι έχουν ως λόγο ύπαρξης την προώθηση του ρατσισμού ή άλλων μορφών διάκρισης. Αυτοί οι «ιστότοποι μίσους» συχνά συνδέονται μεταξύ τους και επικαλούνται την «αυθεντία» άλλων ιστότοπων μίσους για να υποστηρίξουν ρατσιστικούς ισχυρισμούς. Πολλοί ρατσιστικοί ιστότοποι είναι πιο ήπιοι και μάλιστα προσπαθούν να κρύβουν τον ρατσισμό τους, υποστηρίζοντας, για παράδειγμα, ότι «προάγουν εθνικές αξίες» όταν αναρτούν ρατσιστικές δηλώσεις. Κάποιοι βασικοί έλεγχοι βοηθούν να αντιλαμβανόμαστε εάν ένας δικτυακός τόπος είναι αξιόπιστος.

Χρήσιμες συμβουλές: ελέγχουμε το κύρος

- Ο ιστότοπος αυτός έχει τον σεβασμό των άλλων ως πηγή πληροφοριών ή απόψεων; Έχουν άλλοι ιστότοποι συνδέσμους προς αυτόν;
- Είναι ξεκάθαρη η ταυτότητα των ιδιοκτητών και των συγγραφέων στον ιστότοπο; Γιατί θα πρέπει να τους εμπιστευτούμε;
- Τι λέει ο ιστότοπος ότι προσπαθεί να κάνει;
- Είναι πιθανό να είναι μεροληπτικός ο ιστότοπος, λόγω της τοποθεσίας του, της ταυτότητας των συγγραφέων του ή όσων λέει για την αποστολή του;
- Παρουσιάζονται πάνω από μία απόψεις σε αυτόν τον ιστότοπο;
- Πόσο συχνά ενημερώνεται, έχει πρόσφατο περιεχόμενο;
- Παρόμοιο περιεχόμενο μπορεί να βρεθεί και σε άλλους (αξιολογημένους) ιστότοπους;
- Υπάρχει πιθανή σύγκρουση συμφερόντων, όπως κάποια σχέση με εμπορικά συμφέροντα ή κάποια πολιτική παράταξη;
- Δίδονται πηγές και αναφορές για το περιεχόμενο που δημοσιεύεται στον ιστότοπο;
- Έχει πολιτική για περιεχόμενο με μηνύματα ρατσισμού ή διακρίσεων;
- Πώς αντιμετωπίζει τέτοιο περιεχόμενο, αλλά και πώς αντιδρά σε διαμαρτυρίες;

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΜΟΙΡΑΣΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Η δυνατότητα παραγωγής διαδικτυακού περιεχομένου, που να είναι εύκολα προσβάσιμο σε άλλους, έχει δημιουργήσει πολλές ευκαιρίες για τον απλό χρήστη, αλλά γεννά και κάποιες ευθύνες. Στα πλαίσια της ρητορικής μίσους, οι ευθύνες και η ανάγκη να είμαστε προσεκτικοί όταν δημοσιεύουμε στο διαδίκτυο είναι ακόμα πιο σημαντικές: δημοσιεύοντας, οι χρήστες εύκολα μπορούν να γίνουν φορείς διάδοσης μίσους, είτε εν γνώσει είτε εν αγνοία τους.

Στα πλαίσια μιας εκστρατείας, υπάρχουν και άλλα σημαντικά θέματα που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σχετικά με τη δημοσίευση υλικού. Η επιτυχημένη εκστρατεία χρειάζεται ισχυρά μηνύματα, που θα έχουν ευρεία απήχηση και θα γίνονται εύκολα κατανοητά. Οι νέοι άνθρωποι πρέπει να γνωρίζουν για τις διάφορες τεχνικές δυνατότητες που υπάρχουν για την προσέγγιση μεγάλων αριθμών ανθρώπων (κυρίως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης), αλλά και να μπορούν να παρουσιάζουν έτσι τα μηνύματά τους ώστε οι υπόλοιποι να τα θεωρούν πειστικά και να θέλουν να τα αναμεταδώσουν. Τα πολυμέσα (multi-media) είναι ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο, αφού με τη σωστή τους χρήση ένα σοβαρό μήνυμα μπορεί να μεταμορφωθεί σε κάτι που θα έχει πολύ ευρύτερη απήχηση.

Χρήσιμες συμβουλές για το μοίρασμα περιεχομένου

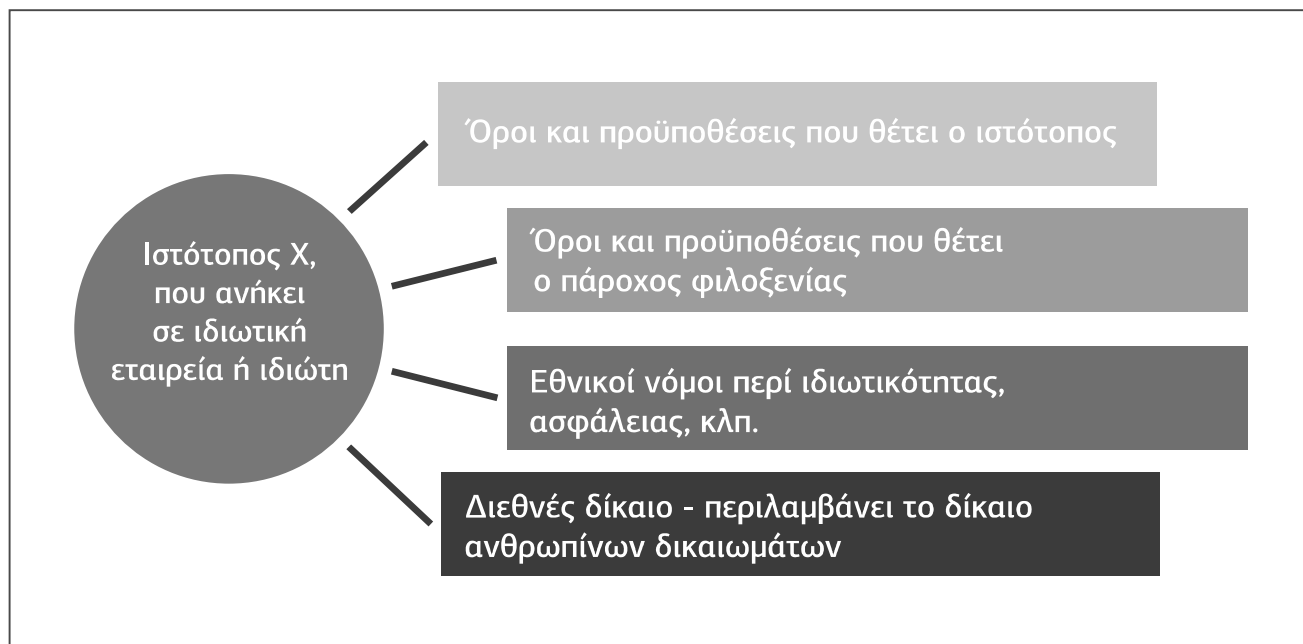
- Βεβαιωθείτε ότι οποιοδήποτε περιεχόμενο μοιράζεστε δεν περιλαμβάνει μηνύματα μεροληψίας, προκατάληψης, ρατσισμού ή μίσους.
- Βεβαιωθείτε ότι οι πληροφορίες είναι αξιόπιστες, ώστε να μη διαδίδετε παραπληροφόρηση.
- Μη μοιράζεστε τίποτα για άλλους ανθρώπους που μπορεί να διακυβεύσει την ιδιωτικότητα ή την ασφάλειά τους. Ρωτάτε πάντα εάν δεν είστε σίγουροι!
- Προσοχή όταν αναδημοσιεύετε πληροφορίες που μπορεί να υπόκεινται σε δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.
- Πριν δημοσιεύσετε υλικό, ελέγξτε τους όρους και προϋποθέσεις του εκάστοτε δικτυακού τύπου. Μπορεί να θέτει περιορισμούς ως προς το είδος περιεχομένου που επιτρέπει ή μπορεί να αναλαμβάνει δικαιώματα επί του περιεχομένου σας ή επί των προσωπικών σας στοιχείων.
- Σκεφτείτε μήπως μπορούν άλλοι να χρησιμοποιήσουν με λάθος τρόπο πληροφορίες που δημοσιεύετε, προκειμένου να δημιουργήσουν λάθος εικόνα ή να βλάψουν τρίτους. Εξακριβώστε ότι το περιεχόμενό σας είναι σαφές.
- Μην ξεχνάτε ότι το περιεχόμενο που δημοσιεύεται στο διαδίκτυο εύκολα παρερμηνεύεται και μπορεί να προσβάλει, εάν δεν έχει διατυπωθεί με προσοχή. Προσπαθείτε να ξαναδιαβάσετε οτιδήποτε δημοσιεύετε μέσα από τα μάτια άλλου.

ΚΑΤΑΝΟΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ

Όταν κατανοούμε καλύτερα κάποιες έστω από τις πολιτικές και τους νόμους που διέπουν τη δραστηριότητα στο διαδίκτυο, είναι πιο εύκολο να ρυθμίζουμε τη συμπεριφορά μας ως χρήστες και αυτό μας βοηθάει σημαντικά στη μάχη για την καταπολέμηση της διαδικτυακής ρητορικής μίσους. Η κατανόηση και η συμμετοχή στις διαδικασίες διακυβέρνησης του διαδικτύου και στον τρόπο, με τον οποίο αυτές επηρεάζουν τους χρήστες του διαδικτύου, αποτελούν κομμάτι του διαδικτυακού γραμματισμού αλλά και γενικότερα της παιδείας ενός δημοκρατικού πολίτη. Ο ρόλος του διαδικτύου στη διαμόρφωση σύγχρονων μορφών της ιδιότητας του πολίτη και συμμετοχικότητας δε μας επιτρέπει να αφήσουμε τα θέματα της διακυβέρνησης αποκλειστικά στα χέρια των εταιρειών και των ειδικών.

ΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

Το μεγαλύτερο μέρος του διαδικτύου ανήκει σε ιδιωτικές εταιρείες. Ακόμα και τα προσωπικά ιστολόγια (blog) συνήθως φιλοξενούνται σε ιδιωτικό διακομιστή (server). Η ιδιοκτήτρια εταιρεία του διακομιστή (server) μπορεί να αποφασίσει να περιορίσει το είδος των πραγμάτων που δημοσιεύονται στο ιστολόγιο (blog), αλλά μπορεί και να αποφασίσει να μην το κάνει!

Ως επί το πλείστον, οι κανόνες που πρέπει να τηρούν οι χρήστες ενός ιστότοπου συνήθως αναγράφονται στους «όρους και προϋποθέσεις». Μπορεί να διαφέρουν πολύ από ιστότοπο σε ιστότοπο. Ωστόσο, πέρα από τους όρους και προϋποθέσεις, μπορεί να υπάρχουν επίσης νόμοι θεσπισμένοι από κυβερνήσεις που διέπουν τους χρήστες του διαδικτύου και τους ιδιοκτήτες ιστοσελίδων. Για παράδειγμα, κάποιοι από τους νόμους αυτούς αφορούν την ιδιωτική ζωή και ασφάλεια, ενώ κάποιοι άλλοι την ακραία ρητορική μίσους. Ακόμα και αν μια κυβέρνηση δεν έχει συγκεκριμένους νόμους για την προστασία των ανθρώπων στο διαδίκτυο, πολύ συχνά αυτή καλύπτεται από τη διεθνή νομοθεσία για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως στο παρακάτω παράδειγμα.

Παράδειγμα: Οι κυβερνήσεις πρέπει να προστατεύουν τους ανθρώπους τόσο στο διαδίκτυο όσο και εκτός αυτού

Κ.Υ. κατά Φινλανδίας

Τον Μάρτιο του 1999 δημοσιεύτηκε μια αγγελία σε έναν ιστότοπο γνωριμιών, που ισχυριζόταν ότι είχε γραφτεί από ένα 12χρονο αγόρι. Περιελάμβανε σύνδεσμο για την ιστοσελίδα του αγοριού και έλεγε ότι επιθυμούσε στενή σχέση με αγόρι της ηλικίας του ή κάποιον μεγαλύτερο «για να του μάθει τα κόλπα». Το αγόρι πρωτοέμαθε για την αγγελία όταν έλαβε ένα e-mail από έναν άντρα που ενδιαφερόταν. Ο πάροχος υπηρεσιών αρνήθηκε να αποκαλύψει το άτομο που δημοσίευσε την αγγελία, ισχυριζόμενος ότι κάτι τέτοιο θα παραβίαζε την υποχρέωσή του σε εχεμύθεια. Τα δικαστήρια της Φινλανδίας έκριναν ότι ο πάροχος υπηρεσιών δεν μπορούσε νομικά να υποχρεωθεί να αποκαλύψει την πληροφορία.

Η υπόθεση οδηγήθηκε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Το Δικαστήριο αποφάσισε ότι το Κράτος της Φινλανδίας είχε αποτύχει ως προς το καθήκον του να προστατεύει παιδιά και άλλα ευάλωτα άτομα. Η αγγελία είχε καταστήσει το παιδί στόχο παιδεραστών και είχε αποτύχει να προστατεύσει το δικαίωμά του σε ιδιωτική και οικογενειακή ζωή.

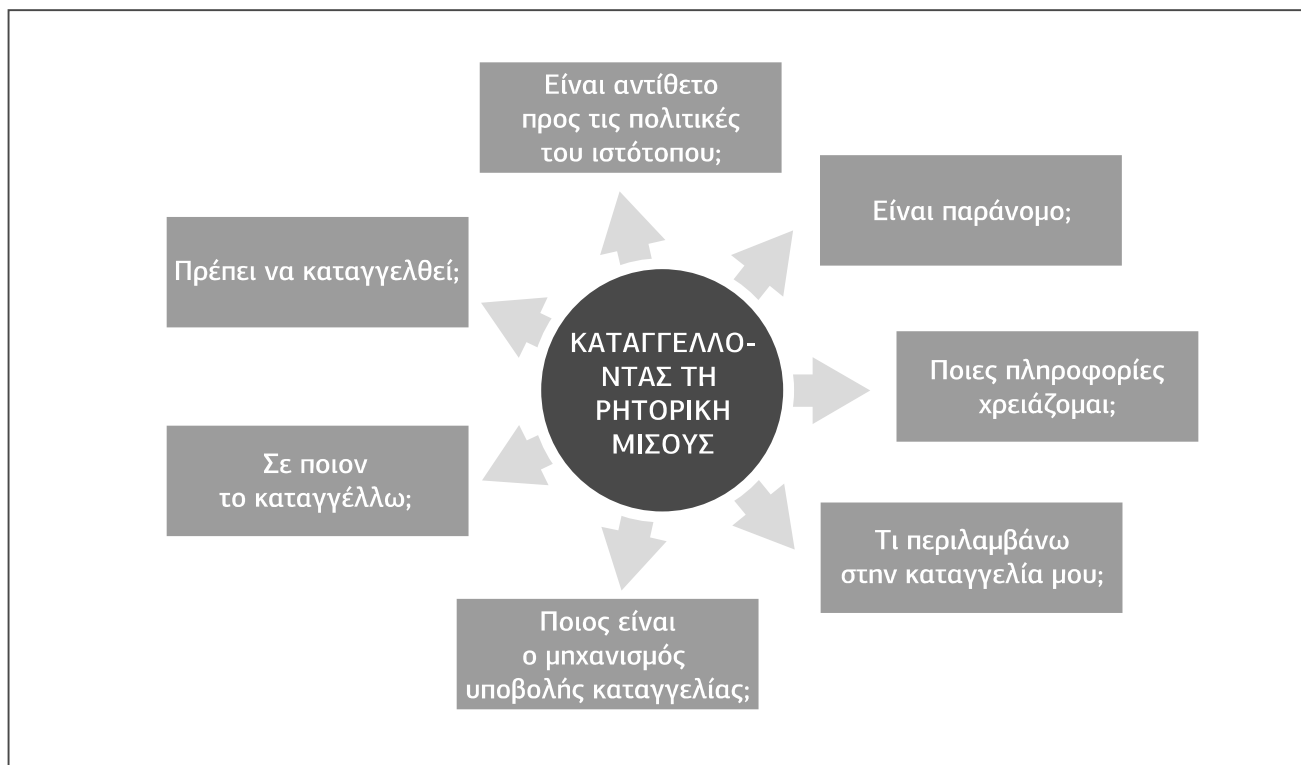
(Άρθρο 8, Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου)

Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το διαδίκτυο είναι λίγο σαν ένα τεράστιο εμπορικό ή νυχτερινό κέντρο! Μπορεί να μην υπάρχει νόμος που να απαγορεύει να φοράμε τζιν ή να είμαστε ατημέλητοι, αλλά και πάλι να μη μας αφήσουν να μπούμε σε ένα κλαμπ, γιατί έχει κανόνα ότι απαγορεύονται τα τζιν. Με τον ίδιο τρόπο, οι ιστότοποι μπορούν να θεσπίζουν δικούς τους κανόνες για τον «ιδιωτικό» τους χώρο στο διαδίκτυο. Όμως οι κανόνες τους πρέπει ταυτόχρονα να συμφωνούν με τους γενικότερους νόμους της χώρας, όπως και με το διεθνές δίκαιο.

Τι σημαίνει αυτό για τους χρήστες

Οι νέοι άνθρωποι θα πρέπει να γνωρίζουν τους νόμους ή τις πολιτικές που διέπουν τους ιστότοπους που χρησιμοποιούν, ιδίως στο πλαίσιο της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο. Συχνά μπορούμε να αντιταχθούμε στη ρητορική μίσους, χρησιμοποιώντας απλά τις κατευθυντήριες οδηγίες του ιστότοπου και τη διαδικασία που έχει για την υποβολή παραπόνων. Όπου αυτά είναι ανεπαρκή, οι ίδιοι οι ακτιβιστές μπορούν να αμφισβητήσουν τις πολιτικές!

ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΝΤΑΣ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΑΓΩΝΑΣ (ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ)

Η καταγγελία ενός περιστατικού ρητορικής μίσους δεν είναι ο μόνος τρόπος που μπορούμε να αντιδρούμε όταν τη συναντούμε. Είναι σημαντικό να γνωρίζουν οι νέοι/νέες και άλλες προσεγγίσεις στο πρόβλημα, όπως και να μπορούν να αξιολογούν ποια από αυτές είναι η πλέον ενδεδειγμένη ανάλογα με την περίπτωση.

Το πρώτο σχεδιάγραμμα παρακάτω παρουσιάζει κάποιες πιθανές αντιδράσεις σε μεμονωμένες εκφράσεις μίσους. Περισσότερα παραδείγματα των διαφορετικών τρόπων προσέγγισης του προβλήματος γενικότερα υπάρχουν στην ενότητα για τις Στρατηγικές εκστρατείας. Όταν επιλέγουμε συγκεκριμένη απόκριση ή στρατηγική, συχνά η καταλληλότητα της αντίδρασης εξαρτάται άμεσα από τη σοβαρότητα του περιστατικού. Ένα «ήπιο» παράδειγμα μεροληψίας ή προκατάληψης συχνά είναι καλύτερο να αντιμετωπιστεί με την απευθείας προσέγγιση του συγγραφέα, όπου θα τονιστεί το πιθανό κακό. Ένα «τρολλάρισμα» σε ιστότοπο που χρησιμοποιείται κυρίως από ακτιβιστές κατά της ρητορικής μίσους μερικές φορές καλό θα είναι να αγνοηθεί πλήρως. Στο άλλο άκρο, ένας ιστότοπος μίσους, που παροτρύνει τη βία ενάντια σε συγκεκριμένες ομάδες, μπορεί να πρέπει να καταγγελθεί στην αστυνομία.

Ένα από τα βασικότερα που πρέπει να έχουμε κατά νου, όταν επιλέγουμε την καταλληλότερη αντίδραση, είναι ο δυνητικός αντίκτυπος της συγκεκριμένης έκφρασης ή του συγκεκριμένου ιστότοπου. Κάποια από τα ερωτήματα που καλό είναι να θέτουμε όταν εκτιμούμε τον αντίκτυπο αυτό παρουσιάζονται στο δεύτερο σχεδιάγραμμα παρακάτω.

ΠΑΡΑΜΕΝΟΥΜΕ ΑΣΦΑΛΕΙΣ

Οι νέοι άνθρωποι πρέπει να γνωρίζουν τους κινδύνους που ελλοχεύουν στο διαδίκτυο, καθώς και ποιες προφυλάξεις μπορούν να λαμβάνουν, ώστε να αποφεύγουν να διακινδυνεύουν την ιδιωτικότητά τους. Υπάρχουν επίσης κάποια μέτρα που μπορούν να λάβουν, προκειμένου να είναι λιγότερο πιθανό να καταστούν στόχοι κυβερνοεκφοβισμού. Κάποια από αυτά περιγράφονται στην ενότητα για τον κυβερνοεκφοβισμό.